

The survey of knowledge and willingness of people's towards protection of vulnerable Houbara Bustard (*Chlamydotis undulata*)

سنجش میزان معلومات و تمایل مردم در ارتباط با شناخت و حمایت از گونه آسیب پذیر هوبره (*Chlamydotis undulata*)

Maryam Alsadat Hashemi¹, Omid Tabiee^{2*}

1. M.Sc. Student, Arsanjan Branch, Islamic Azad University, Arsanjan, Iran

2. Department of Natural Resources, Arsanjan Branch, Islamic Azad University, Arsanjan, Iran

(Received: Oct. 8, 2015 - Accepted: May 6, 2017)

مریم السادات هاشمی^۱، امید طبعی^{۲*}

۱. دانشجوی کارشناسی ارشد، واحد ارسنجان، دانشگاه آزاد اسلامی، ارسنجان، ایران

۲. عضو هیات علمی گروه منابع طبیعی، واحد ارسنجان، دانشگاه آزاد اسلامی، ارسنجان، ایران

(تاریخ دریافت: ۱۳۹۴/۷/۱۶ - تاریخ تصویب: ۱۳۹۶/۲/۱۶)

Abstract

The purpose of this study was to determine the level of people's knowledge and behaviors towards the protection of Houbara Bustard (*Chlamydotis undulata* (Jacquin, 1784)), to recommend solutions that can improve management and conservation of this species. In this descriptive and analytical study, 600 people from Fars province were chosen via the clustered random sampling. Data was collected by a questionnaire with a reliability of 83%, consisting of questions about the people's demographics as well as their knowledge and practice regarding protection of Houbara bustard was completed for all the study population through interviews. Subsequently, descriptive statistics, χ^2 , and Mann-Whitney test and kruskal-wallis test were employed for analysis using SPSS Software (version 19). Based on the findings, 69.45 percent of the cases had poor knowledge and 43.3% had no desire to support of this species. On the other hand, there were a significant correlation between knowledge and sex and awareness and age ($P<0.05$). The highest level of knowledge was found among those with university levels of education. There was not a significant correlation between behavior for protection and educational levels ($P<0.05$). Consequently, given that the majority of the people's under study had poor knowledge and function about Houbara Bustard protection and conservation, it seems advisable that regular and systematic training programs be devised in relation to population decrease prevention strategies such as practical classes on protection of Houbara Bustard.

Keywords: Conservation, Fars province, Houbara, knowledge, vulnerable.

چکیده

هدف از مطالعه حاضر بررسی سطح آگاهی و تمایل مردم در ارتباط با حمایت از گونه آسیب‌پذیر هوبره (*Chlamydotis undulata* (Jacquin, 1784)) به منظور بهره‌گیری از یک رویکرد حفاظتی، در بهبود مدیریت و حفاظت از این گونه بوده است. در یک مطالعه توصیفی-تحلیلی، تعداد ۶۰۰ نفر از مردم استان فارس به روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای انتخاب‌شده و مورد مصاحبه قرار گرفتند. ابزار گردآوری داده‌ها، پرسشنامه‌ای شامل سؤالاتی در زمینه مشخصات جمعیت‌شناسی، آگاهی و تمایل در مورد حمایت از گونه آسیب‌پذیر هوبره بود. اعتبار پرسشنامه قبل از انجام مطالعه تعیین شد (۰/۸۳). با استفاده از نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۱ و با بهره‌گیری از آمار توصیفی و آزمون‌های کای دو (χ^2)، من-ویتنی و کروسکال والیس تجزیه و تحلیل داده‌ها انجام پذیرفت. یافته‌های این پژوهش نشان داد که ۶۹/۴۵ درصد از افراد، دارای آگاهی ضعیف در مورد شناخت از هوبره بودند، درحالی‌که ۴۳/۳ درصد دارای عملکرد ضعیف در حمایت از حفاظت از این گونه هستند. همچنین نتایج نشان داد، بین جنسیت و آگاهی و همچنین گروه سنی و آگاهی، ارتباط معنی‌داری از نظر آماری وجود دارد ($P<0/05$). هرچند بیشترین میزان آگاهی مربوط به افراد با سطح تحصیلات دانشگاهی بود؛ اما بین عملکرد حمایتی و سطح تحصیلات، ارتباط معنی‌داری از لحاظ آماری وجود نداشت ($P<0/05$). در نتیجه، با توجه به اینکه اکثریت افراد مورد مطالعه از آگاهی ضعیفی برخوردار بودند، طراحی برنامه‌های منظم و سامانمند آموزشی و روش صحیح حفاظت، جهت افزایش آگاهی مردم در مورد حمایت و حفاظت از کاهش جمعیت گونه آسیب‌پذیر هوبره ضروری به نظر می‌رسد.

واژه‌های کلیدی: آگاهی، آسیب‌پذیر، هوبره، حفاظت، استان فارس.

مقدمه

هوبره (Houbara Bustard (Jacquin, 1784) بانام علمی *Chlamydotis undulata* متعلق به تیره هوبره (Otididae) و راسته درناسانان (Gruiformes) است که زیستگاه آن مناطق دشتی و تپه‌ماهورهای واقع در مناطق بیابانی و کویری است (Mansoori, 2001). متأسفانه، در سال‌های اخیر به دلیل تخریب و کاهش زیستگاه طبیعی و شکار غیرمجاز، جمعیت این پرنده زیبا کاهش زیادی یافته و به همین دلیل در فهرست گونه‌های آسیب‌پذیر (VU: Vulnerable) و در طبقه تهدیدشده اتحادیه بین‌المللی حفاظت از طبیعت (IUCN) قرار گرفته است. این گونه بومی ایران، از جمله گونه‌های بارزش اکولوژیکی و اقتصادی مناطق بیابانی است که در جذب گردشگر به این مناطق از اهمیت بالایی برخوردار است. بنا به اهمیت حفاظت از گونه‌های جانوری، از جمله گونه منحصر به فرد هوبره، لازم است با انجام برنامه‌ریزی‌های دقیق و منسجم در حمایت و حفاظت از این گونه اقدامات لازم انجام پذیرد. در همین راستا یکی از موضوعات مهم و قابل توجه در مدیریت و حفاظت از حیات‌وحش بررسی و تعیین سطح معلومات، باورها، نگرش و ارتباط و عملکرد انسان در برخورد با گونه‌های مختلف حیات‌وحش است. در طول دو دهه گذشته، ارزیابی و بررسی معلومات و نگرش انسان در خصوص حفاظت از محیط‌زیست و حیات‌وحش مورد توجه محققین، سازمان‌ها و نهادهای متولی این امر قرار گرفته است. به عبارت دیگر، ارزیابی معلومات و نگرش عمومی در ارتباط با حیات‌وحش ابزاری کلیدی است که به یکی از جنبه‌های مهم در مطالعات مربوط به مدیریت و حفاظت از حیات‌وحش تبدیل شده است و باید عنوان نمود که موفقیت در حفاظت از گونه‌های حیات‌وحش به مقدار بسیار زیادی وابسته به بررسی و درک نگرش و آگاهی عموم مردم است (Newmark et al., 1993; Katrina 2000; Kaczensky et al., 2003; Bremner & Park, 2007; Kideghesho et al., 2007; Li et al., 2010; Carter et al., 2014).

بنابراین سنجش نگرش و ارزیابی آگاهی مردم در ارتباط با حیات‌وحش، می‌تواند بیان‌کننده میزان مشارکت مردم در حفاظت از گونه‌های حیات‌وحش بوده و ابزار قدرتمندی را در اختیار برنامه‌ریزان قرار دهد (Fulton et al., 1996; Sitati et al., 2003; Naughton-Treves & Treves, 2005; Carter et al., 2014). به دلیل نقش و اهمیت هوبره در مناطق بیابانی ایران و در راستای حفاظت از این گونه در خطر انقراض ضروری است تا مطالعاتی در ارتباط با سنجش آگاهی و تمایل مردم در ارتباط با حمایت از این گونه انجام پذیرد. هدف از انجام این پژوهش، تعیین سطح آگاهی و دانش مردم استان فارس در رابطه با شناخت از گونه آسیب‌پذیر هوبره و تمایل افراد به حمایت و مشارکت در حفاظت از جمعیت این گونه منحصر به فرد بوده است. مطالعه و بررسی میزان آگاهی و نگرش مردم در خصوص حفاظت از حیات‌وحش یک عامل اولیه مهم و یک برنامه استراتژی مهم در زمینه اجرای موفقیت‌آمیز حفاظت از گونه‌های حیات‌وحش است (Ebua et al., 2011). در همین راستا در ارتباط با شناخت و سنجش آگاهی عمومی در خصوص مدیریت و حفاظت از حیات‌وحش مطالعات متعددی در خارج از کشور انجام پذیرفته است که از جمله تحقیقات در این زمینه می‌توان به مطالعات Gadd (2005)، Naughton-Treves & Treves (2005)، Romanach et al. (2007)، Morzillo et al. (2010) و Mmassy & Roskaft (2014) اشاره نمود؛ اما با توجه به اهمیت سنجش افکار عمومی در ارتباط با حیات‌وحش، تاکنون مطالعه علمی گزارش شده‌ای در داخل کشور وجود نداشته است. لذا مطالعه حاضر از جمله اولین مطالعات انجام پذیرفته در ارتباط با سنجش و ارزیابی آگاهی و رفتار مردم در ارتباط با حیات‌وحش جانوری است.

مواد و روش‌ها

پژوهش حاضر، یک مطالعه توصیفی-تحلیلی بوده و

نسخه ۲۱ و با استفاده از آمار توصیفی و آمار استنباطی (آزمون کای دو (X^2), آزمون من-ویتنی Mann-Whitney, آزمون کروسکال والیس (Kruskal-wallis) تجزیه و تحلیل شدند.

نتایج

در این مطالعه تعداد ۶۰۰ نفر مشارکت نمودند؛ اما با توجه به ناقص بودن تعداد ۵۰ پرسشنامه در نهایت تعداد ۵۵۰ پرسشنامه مورد تجزیه و تحلیل نهایی قرار گرفت. نتایج حاصل از بررسی ویژگی‌های جمعیت‌شناسی افراد مورد مطالعه در جدول ۱ آورده شده است. بر اساس یافته‌های این پژوهش، اکثر افراد مورد بررسی، در گروه سنی ۲۹-۲۰ سال (۴۳ درصد)، سطح تحصیلات دانشگاهی (۸۷/۷ درصد) و از نظر جنسیت مرد (۶۴/۴ درصد) بوده‌اند. نتایج حاصل از بررسی میزان سطح آگاهی افراد مورد مطالعه در این پژوهش در جدول ۲ نشان داده شده است. از سویی دیگر توزیع فراوانی افراد بر اساس اختلاف آماری از نظر وضعیت آگاهی در جدول ۳ آورده شده است. با توجه به نمره‌گذاری سؤالات و پس از تجزیه و تحلیل داده‌ها مشخص گردید که بیشتر افراد شرکت‌کننده در این پژوهش (۶۹/۴۵ درصد) در ارتباط با آشنایی و آگاهی در ارتباط با گونه در معرض خطر انقراض هوبره از سطح پایینی از آگاهی و اطلاعات در این خصوص برخوردار بوده‌اند. با استفاده از آزمون من-ویتنی مشخص شد که اختلاف آماری معنی‌داری بین جنسیت از نظر آگاهی و شناخت هوبره و عوامل تهدید جمعیت آن وجود دارد ($P < 0/05$). از سویی دیگر همچنین آزمون کروسکال والیس نشان داد که اختلاف آماری معنی‌داری بین دو سطح تحصیلات از نظر آگاهی و شناخت هوبره و عوامل تهدید جمعیت آن وجود دارد ($P < 0/05$). از سویی دیگر نتایج حاصل از بررسی تمایل مردم در ارتباط با حمایت و مشارکت در حفاظت از گونه هوبره در جدول ۵ و ۶ نشان داده شده است.

جامعه مورد بررسی شامل جمعیت استان فارس بوده است که با توجه به آخرین آمار سرشماری نفوس و مسکن و با استفاده از فرمول کوکران و با درصد خطای ۴ درصد، حجم نمونه مورد مطالعه ۶۰۰ نفر تعیین شد (Hassanzadeh, 2012). در راستای انجام این پژوهش، افراد مورد مطالعه به صورت نمونه‌گیری خوشه‌ای، انتخاب شدند، اما در این راستا معیار خاصی برای انتخاب افراد وجود نداشته و افراد مورد مطالعه به صورت تصادفی انتخاب گردیدند. در این پژوهش پیمایشی، با استفاده از پرسشنامه محقق ساخته به عنوان ابزار جمع‌آوری اطلاعات، داده‌ها در سه بخش، شامل سؤالات جمعیت‌شناسی، آگاهی و تمایل مردم در مورد شناخت هوبره و حفاظت از آن جمع‌آوری گردید. پرسش‌های مربوط به پرسشنامه از نظر روایی و پایایی با یک حجم نمونه ۳۰ عددی در جنبه‌های مختلف ارزیابی شدند. جهت تعیین روایی پرسشنامه از روش روایی محتوا استفاده شد، بدین منظور پرسشنامه تهیه شده در اختیار چند کارشناس و متخصص حیات وحش در دانشگاه‌های کشور از جمله دانشگاه تهران قرار گرفت و با توجه به نظرات آن‌ها اصلاحات لازم انجام شد. برای سنجش پایایی، از ضریب آلفای کرونباخ و با استفاده از نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۱ پرسشنامه مورد سنجش قرار گرفت که ضریب برآورد شده در این تحقیق ۰/۸۳ به دست آمد. جهت تعیین میزان آگاهی افراد مورد مطالعه، تعداد ۱۰ پرسش لحاظ شده بود (جدول ۲) که به هر جواب داده شده یک نمره اختصاص داده شده و پرسش‌ها نمره‌گذاری شدند (بله=۱ و خیر=صفر). در نهایت بر اساس نمره کل محاسبه شده برای هر فرد میزان سطح آگاهی در سه سطح ضعیف، متوسط و خوب طبقه‌بندی شدند (ضعیف = ۰-۵، متوسط = ۵-۷ و خوب = ۷-۱۰). پرسشنامه سطح تمایل حمایتی شامل ۳ پرسش بود که بر اساس تمایل افراد در مورد حمایت و مشارکت در حفاظت در نظر گرفته شدند (جدول ۵). داده‌ها پس از جمع‌آوری با استفاده از نرم‌افزار SPSS

جدول ۱. مشخصات جمعیت‌شناسی افراد مورد مطالعه

ردیف	ویژگی‌های فردی	توزیع	تعداد	درصد فراوانی
۱	جنسیت	مرد	۳۵۴	۶۴/۴
		زن	۱۹۶	۳۵/۶
۲	گروه سنی	کمتر از ۲۰ سال	۱۱۴	۲۰/۷
		۲۰-۲۹ سال	۲۳۶	۴۳
		۳۰-۳۹ سال	۱۰۱	۱۸/۲
		۴۰-۴۹ سال	۷۲	۱۳/۱
		بیشتر از ۵۰ سال	۲۷	۵
۳	وضعیت تأهل	مجرد	۲۷۵	۵۰
		متاهل	۲۷۵	۵۰
۴	سطح تحصیلات	زیر دیپلم و دیپلم	۶۷	۱۲/۲
		تحصیلات دانشگاهی	۴۸۳	۸۷/۸
۵	وضعیت اشتغال	شاغل تمام‌وقت	۳۲۰	۵۸/۲
		سایر موارد	۲۳۰	۴۱/۸

جدول ۲. میزان سطح آگاهی در زمینه هویره و درصد پاسخ‌های ارائه‌شده به سؤالات سطح آگاهی

متغیرهای سنجش آگاهی	بلی (تعداد (درصد))	خیر (تعداد (درصد))
آیا هویره را می‌شناسید و یا از نزدیک مشاهده نموده‌اید؟	۲۴۰ (۴۳/۵)	۳۱۰ (۵۶/۵)
آیا از زیستگاه طبیعی هویره آگاهی و شناخت دارید؟	۲۴۵ (۴۴/۵)	۳۰۵ (۵۵/۵)
آیا از منطقه حفاظت‌شده بهرام گور و گونه‌های آن آگاهی دارید؟	۱۳۶ (۲۴/۷۵)	۴۱۴ (۷۵/۲۵)
آیا آگاهی دارید هویره سمبل حیات‌وحش استان یزد انتخاب شده است؟	۲۴۶ (۴۴/۷)	۳۰۴ (۵۵/۳)
آیا از نقش و اهمیت هویره در زیستگاه بیابانی آگاهی دارید؟	۹۷ (۱۷/۶)	۴۵۳ (۸۲/۴)
آیا از وضعیت تغییرات جمعیتی و حفاظتی هویره آگاهی دارید؟	۱۱۹ (۲۱/۶)	۴۳۱ (۷۸/۴)
آیا از عوامل تهدید و کاهش جمعیت هویره آگاهی دارید؟	۲۵۳ (۴۶)	۲۹۷ (۵۴)
آیا دلایل شکار هویره به وسیله شکارچیان آگاهی دارید؟	۱۴۲ (۲۵/۸)	۴۰۸ (۷۴/۲)
آیا آگاهی دارید حفاظت از هویره در مناطق بیابانی حائز اهمیت است؟	۱۱۳ (۲۰/۵)	۴۳۷ (۷۹/۵)
آیا آگاهی دارید حفاظت از هویره در جذب گردشگر در مناطق بیابانی دارای اهمیت است؟	۴۵۳ (۸۲/۴)	۹۷ (۱۷/۶)

جدول ۳. میزان سطح آگاهی در ارتباط با هویره و درصد پاسخ‌های ارائه‌شده به سؤالات سطح آگاهی برحسب جنسیت افراد مورد مطالعه

متغیرهای سنجش آگاهی	معنی‌داری جنسیت	معنی‌داری تحصیلات	معنی‌داری گروه سنی
آیا هویره را می‌شناسید و یا از نزدیک مشاهده نموده‌اید؟	۰/۰۲۵*	۰/۰۱۳*	۰/۰۰۴*
آیا از زیستگاه طبیعی هویره آگاهی و شناخت دارید؟	۰/۰۰۱*	۰/۰۹۴	۰/۰۱۲*
آیا از منطقه حفاظت‌شده بهرام گور و گونه‌های آن آگاهی دارید؟	۰/۰۵۱	۰/۰۰۹*	۰/۷۴۴
آیا آگاهی دارید هویره سمبل حیات‌وحش استان یزد انتخاب شده است؟	۰/۰۰۰**	۰/۵۹۴	۰/۰۱۲*
آیا از نقش و اهمیت هویره در زیستگاه بیابانی آگاهی دارید؟	۰/۶۱۱	۰/۶۲۹	۰/۳۰۸
آیا از وضعیت تغییرات جمعیتی و حفاظتی هویره آگاهی دارید؟	۰/۱۳۰	۰/۰۴۴*	۰/۰۷
آیا از عوامل تهدید و کاهش جمعیت هویره آگاهی دارید؟	۰/۰۰۱*	۰/۱۲۷	۰/۰۱۳*
آیا از دلایل شکار هویره به وسیله شکارچیان آگاهی دارید؟	۰/۷۴۴	۰/۰۲۱*	۰/۰۰۳*
آیا آگاهی دارید حفاظت از هویره در مناطق بیابانی حائز اهمیت است؟	۰/۲۴۶	۰/۰۰۸*	۰/۰۰۱*
آیا آگاهی دارید حفاظت از هویره در جذب گردشگر در مناطق بیابانی دارای اهمیت است؟	۰/۸۹۵	۰/۰۹۶	۰/۰۲۲*

* معنی‌داری در سطح ۹۵ درصد احتمال، ** معنی‌داری در سطح ۹۹ درصد احتمال.

جدول ۴. توزیع فراوانی پاسخگویان از نظر وضعیت آگاهی و شناخت گونه آسیب‌پذیر هوبره بر اساس جنسیت، سطح تحصیلات و گروه‌های سنی

پارامتر ویژگی فردی	وضعیت آگاهی افراد مورد مطالعه					
	ضعیف		متوسط		خوب	
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
جمع کل	۲۸۲	۱۰۰	۱۳۹	۱۰۰	۲۹	۵۵۰
زن	۱۷۷	۴۶/۳	۱۳	۹/۳	۶	۲۰/۷
مرد	۲۰۵	۵۳/۷	۱۲۶	۹۰/۷	۲۳	۷۹/۳
جمع کل	۲۸۲	۱۰۰	۱۳۹	۱۰۰	۲۹	۵۵۰
دیپلم و پایین‌تر	۶۵	۱۷	۱	۰/۷	۱	۳/۴
تحصیلات دانشگاهی	۳۱۷	۸۳	۱۳۸	۹۹/۳	۲۸	۹۶/۶
جمع کل	۲۸۲	۱۰۰	۱۳۹	۱۰۰	۲۹	۵۵۰
کمتر از ۲۰ سال	۷۵	۱۹/۶۳	۳۵	۲۵/۱۸	۴	۱۳/۷۹
۲۱ - ۲۹ سال	۱۸۰	۴۷/۱۲	۴۶	۳۳/۰۹	۱۰	۳۴/۴۸
۳۰ - ۳۹ سال	۶۳	۱۶/۴۹	۲۷	۱۹/۴۲	۱۱	۳۷/۹۳
۴۰ - ۴۹ سال	۴۲	۱۰/۹۹	۲۶	۱۸/۷۱	۴	۱۳/۷۹
بیشتر از ۵۰ سال	۲۲	۵/۷۶	۵	۳/۶۰	۰	۰
جمع کل	۳۸۲	۱۰۰	۱۳۹	۱۰۰	۲۹	۵۵۰
درصد فراوانی کل	۶۹/۴۵	---	۲۳/۴۵	---	۷/۱	---

جدول ۵. تمایل افراد مورد مطالعه در ارتباط با حمایت و حفاظت از هوبره

متغیرهای سنجش عملکرد	بلی (تعداد (درصد))	خیر (تعداد (درصد))
آیا تمایل دارید برای مشاهده هوبره به زیستگاه آن مسافرت نمایید؟	۴۶۱ (۸۳/۸)	۸۹ (۱۶/۲)
آیا تمایل دارید برای حمایت در بازدید از هوبره ورودی حمایتی پرداخت نمایید؟	۳۴۸ (۶۳/۳)	۲۰۲ (۳۶/۷)
آیا تمایل دارید برای حمایت و حفاظت از هوبره کمک مالی نمایید؟	۳۱۲ (۵۶/۷)	۲۳۸ (۴۳/۳)

جدول ۶. تمایل افراد مورد مطالعه در ارتباط با حمایت و حفاظت از گونه آسیب‌پذیر هوبره بر اساس جنسیت، سطح تحصیلات و گروه‌های سنی افراد مورد مطالعه

متغیرهای سنجش تمایل به حمایت									
آیا تمایل دارید برای مشاهده گونه در استانه انقراض گور ایرانی به زیستگاه آن مسافرت نمایید؟									
جنسیت					تحصیلات				
زن		مرد		دیپلم و پایین‌تر		دیپلم و پایین‌تر		دانشگاهی	
بلی	خیر	بلی	خیر	بلی	خیر	بلی	خیر	بلی	خیر
۱۵۷	۳۹	۵۰	۳۰۴	۵۶	۱۲	۴۶۱	۸۹	۱۶۳	۷۷
سطح معنی‌داری = ۰/۰۷۹*					سطح معنی‌داری = ۰/۰۱۸*				
گروه‌های سنی									
کمتر از ۲۰ سال		۲۱ - ۲۹ سال		۳۰ - ۳۹ سال		۴۰ - ۴۹ سال		بیشتر از ۵۰ سال	
بلی	خیر	بلی	خیر	بلی	خیر	بلی	خیر	بلی	خیر
۹۵	۲۰	۱۹۱	۴۴	۹۲	۹	۶۲	۱۰	۲۱	۶
سطح معنی‌داری = ۰/۱۸۶*					سطح معنی‌داری = ۰/۱۸۶*				
آیا تمایل دارید برای حمایت از گونه در استانه انقراض گور ایرانی در بازدید از آن ورودی حمایتی پرداخت نمایید؟									
جنسیت					تحصیلات				
زن		مرد		دیپلم و پایین‌تر		دیپلم و پایین‌تر		دانشگاهی	
بلی	خیر	بلی	خیر	بلی	خیر	بلی	خیر	بلی	خیر
۱۱۷	۷۹	۲۳۱	۱۲۳	۴۱	۲۷	۳۴۸	۲۰۲	۳۰۷	۱۷۵
سطح معنی‌داری = ۰/۱۹۶*					سطح معنی‌داری = ۰/۶۵۶*				
گروه‌های سنی									
کمتر از ۲۰ سال		۲۱ - ۲۹ سال		۳۰ - ۳۹ سال		۴۰ - ۴۹ سال		بیشتر از ۵۰ سال	
بلی	خیر	بلی	خیر	بلی	خیر	بلی	خیر	بلی	خیر
۷۰	۴۵	۱۳۹	۹۶	۷۱	۳۰	۵۴	۱۸	۱۴	۱۳
سطح معنی‌داری = ۰/۰۴۲*					سطح معنی‌داری = ۰/۰۴۲*				
آیا تمایل دارید برای حمایت و حفاظت از گونه در استانه انقراض گور ایرانی کمک مالی نمایید؟									
جنسیت					تحصیلات				
زن		مرد		دیپلم و پایین‌تر		دیپلم و پایین‌تر		دانشگاهی	
بلی	خیر	بلی	خیر	بلی	خیر	بلی	خیر	بلی	خیر
۱۰۴	۹۲	۲۰۸	۱۴۶	۳۳	۳۵	۳۴۸	۲۰۲	۲۷۹	۲۰۳
سطح معنی‌داری = ۰/۱۹۷*					سطح معنی‌داری = ۰/۱۳۷*				
گروه‌های سنی									
کمتر از ۲۰ سال		۲۱ - ۲۹ سال		۳۰ - ۳۹ سال		۴۰ - ۴۹ سال		بیشتر از ۵۰ سال	
بلی	خیر	بلی	خیر	بلی	خیر	بلی	خیر	بلی	خیر
۵۷	۵۸	۱۲۴	۱۱۱	۶۷	۳۴	۵۱	۲۱	۱۳	۱۴
سطح معنی‌داری = ۰/۰۰۶*					سطح معنی‌داری = ۰/۰۰۶*				

* معنی‌داری در سطح ۹۵ درصد احتمال.

بر اساس یافته‌های این پژوهش ۵۶/۷ درصد از افراد مورد مطالعه تمایل به حمایت و مشارکت مالی در حفاظت از هوبره دارند. همچنین ۶۳/۳ درصد از افراد تمایل دارند در صورت بازدید از هوبره برای حمایت از آن ورودی پرداخت نمایند. بر اساس یافته‌های این پژوهش و با استفاده از آمار استنباطی مشخص شد که سطح رفتار و تمایل افراد در حمایت‌مانی برای حفاظت از هوبره در هنگام بازدید و یا به صورت تأمین منابع مالی کمکی از نظر جنسیت و سطح تحصیلات اختلاف آماری معنی‌داری با یکدیگر ندارد ($P < 0.05$).

بحث و نتیجه‌گیری

حمایت مردم و مشارکت آن‌ها در حفاظت از حیات‌وحش وابسته به میزان درک و آگاهی مردم از اهمیت گونه‌های حیات‌وحش است (Sawchuk et al., 2015). بر همین اساس داشتن آگاهی و معلومات در زمینه حیات‌وحش می‌تواند در تمایل افراد به مشارکت و حمایت از حیات‌وحش تأثیرگذار است. از سویی دیگر باید عنوان نمود که حفاظت مؤثر و موفق از گونه‌های درخطر انقراض نیازمند داشتن اطلاعات مربوط به میزان حمایت و مشارکت گروه‌های مختلف مردم در این زمینه است (Kellert, 1985; Clark & Wallace, 2002; Stankey & Shindler, 2006; Sawchuk et al., 2015). یافته‌های این پژوهش نشان داد که ۶۹/۴۵ درصد از مردم در ارتباط با گونه درخطر انقراض هوبره و شناخت گونه و عوامل تهدید آن از آگاهی مناسب برخوردار نبوده و آگاهی کمی دارند. بیشترین ضعف آگاهی مربوط به شناخت از نقش و اهمیت هوبره به‌عنوان گونه پرچم مناطق بیابانی و لزوم آگاهی از اهمیت حفاظت این گونه بوده است (جدول ۲). بر اساس یافته‌های Mmassy & Roskaft (2014) در مورد سنجش اطلاعات و آگاهی مردم بومی سرنگتی در مورد گونه هوبره ۵۶/۷ درصد از پاسخگویان از گونه مورد شناخت داشتند،

در صورتی که بر اساس یافته‌های این پژوهش ۵۶/۵ درصد از پاسخگویان شناختی از هوبره نداشته و این گونه را نمی‌شناختند. همچنین همان‌گونه که در یافته‌های این پژوهش نشان داده شده است با توجه به این موضوع که هوبره به‌عنوان نماد حیات‌وحش استان کویری یزد در نظر گرفته شده است در حدود ۵۵/۳ درصد از افراد مورد مطالعه در این خصوص اطلاع و آگاهی نداشتند (جدول ۲). بر اساس تحقیقات Morzillo et al. (2010) در ارتباط با بررسی فاکتورهای اقتصادی و اجتماعی تأثیرگذار بر حمایت مردم از خرس سیاه بیان شد که کمبود آگاهی و اطلاعات عمومی مردم در ارتباط با خرس سیاه یک عامل منفی بر میزان حمایت مردم از این گونه است. همان‌گونه که در این پژوهش مشخص شد میزان رفتار حمایتی مردم از گونه آسیب‌پذیر هوبره از سطح مطلوبی برخوردار نبوده است و کمبود آگاهی بر میزان حمایت از این گونه تأثیرگذار است. از سویی دیگر ۷۵/۲۵ درصد از افراد مورد مطالعه از منطقه حفاظت‌شده بهرام‌گور به‌عنوان یک زیستگاه طبیعی برای گونه هوبره آگاهی مناسبی نداشتند. از سویی دیگر بر اساس یافته‌های این تحقیق، زنان در مقایسه با مردان از سطح آگاهی پایین‌تری برخوردار بودند (جدول ۴). همچنین نتایج به‌دست‌آمده در این پژوهش نشان می‌دهد اختلاف آماری معنی‌داری بین میانگین میزان آگاهی افراد مورد مطالعه در این استان برحسب جنسیت وجود دارد ($P < 0.05$). یافته‌های این تحقیق با نتایج پژوهشی Gillingham & Lee (1999) در کشور تانزانیا، که زنان در مقایسه با مردان از نگرش منفی بیشتر و سطح آگاهی پایین‌تر نسبت به حفاظت در مقایسه با مردان برخوردار بوده‌اند همخوانی دارد. اگرچه بر اساس یافته‌های این پژوهش مشخص گردید که بین میزان آگاهی افراد این استان با سطح تحصیلات رابطه معنی‌داری وجود دارد ($P < 0.05$)، اما بین سطح تحصیلات و عملکرد حمایتی در ارتباط با

ارزیابی نتایج این پژوهش بیانگر میزان پایین آگاهی و نگرش عموم مردم در زمینه حمایت و حفاظت از گونه در معرض خطر انقراض هوبره در استان فارس است. نظر به اینکه سطح آگاهی و نگرش افراد در ارتباط با این گونه حیات وحش جانوری مختلف و از سطح ضعیفی برخوردار است، توصیه می‌شود با استفاده از منابع آموزشی نسبت به فرهنگ‌سازی و افزایش آگاهی عمومی مردم اقدامات لازم صورت پذیرد تا سهم مشارکت و احساس مسئولیت مردم در قبال حمایت و حفاظت از حیات وحش منحصربه‌فرد کشور افزایش یابد.

سپاسگزاری

این مقاله حاصل پایان‌نامه کارشناسی ارشد مصوب در دانشگاه آزاد اسلامی واحد ارسنجان است، لذا نویسندگان این مقاله مراتب قدرانی خود را از حوزه پژوهش و فناوری دانشگاه و تمامی مردم فهیم استان فارس که در انجام این تحقیق مشارکت داشته‌اند اعلام می‌نمایند.

REFERENCES

- Bremner, A.; Park, K.; (2007). Public attitudes to the management of invasive non-native species in Scotland. *Biological Conservation*; 139: 306-314.
- Clark, T.W.; Wallace, R.L.; (2002). Understanding the human factor in endangered species recovery: an introduction to human social process. *Endanger Species Update*; 19(4):87-94.
- Carter, N.H.; Riley, S.J.; Shortridge, A.; Shrestha, B.K.; Liu, J.; (2014). Spatial assessment of attitudes toward tigers in Nepal. *Ambio*; 43(2): 125-137.
- Ebua, V. B.; Agwafo, T. E.; Fonkwo, S. N.; (2011). Attitudes and perceptions as threats to wildlife conservation in the Bakossi area, South West Cameroon. *International Journal of Biodiversity and Conservation*; 3(12): 631-636.
- Fulton, D.C.; Manfredo, M.J.; Lipscomb, J.; (1996). Wildlife value orientations: A conceptual and measurement approach. *Human Dimensions of Wildlife*; 1: 24-47.
- Gadd, M.E.; (2005). Conservation outside of parks: Attitudes of local people in Laikipia, Kenya. *Environmental Conservation*; 32: 50-63.
- Gillingham, S.; Lee, P.C.; (1999). The impact of wildlife-related benefits on the conservation attitudes of local people around the Selous Game Reserve, Tanzania. *Environmental Conservation*; 26: 218-228.
- Hassanzadeh, R.; (2012). Research methods for behavioral science, a practical guide to research. 13rd Ed, Tehran, Savalane, 318p. (In Persian).
- Kaczensky, P.; Blazic, M.; Gossow, H.; (2002). Public attitudes towards brown bears (*Ursus arctos*) in Slovenia.

حفاظت از هوبره رابطه معنی‌داری وجود ندارد ($P < 0.05$). دلیل رابطه معنی‌داری در ارتباط با تحصیلات به بیشتر بودن سطح تحصیلات افراد مورد مطالعه در جامعه و افزایش سطح سواد در کشور مربوط است. وجود اختلاف معنی‌دار آماری مابین سطح تحصیلات و آگاهی در این پژوهش با یافته‌های Mmassy & Roskaft (2014) در مطالعه هوبره در سرنگتی که در آن بین تحصیلات و آگاهی اختلاف معنی‌داری وجود نداشته است همخوانی ندارد. همان‌گونه که از نتایج این پژوهش برآورد می‌گردد با وجود آنکه ۸۷/۸ درصد از افراد مورد مطالعه در این تحقیق دارای سطح تحصیلات دانشگاهی هستند، با این وجود از سطح آگاهی مناسبی در ارتباط با گونه در خطر انقراض هوبره برخوردار نیستند (جدول ۵). یکی از علل پایین بودن سطح آگاهی در افراد با تحصیلات دانشگاهی، می‌تواند به علت عدم آموزش کافی و در اولویت نبودن آموزش محیط‌زیست و افزایش فرهنگ زیست‌محیطی در آموزش عالی در سطح دانشگاه‌های کشور باشد. در نتیجه

- Biological Conservation; 118: 661-674.
- Katrina, B.; (2000). People, parks, forests or fields: A realistic view of tropical forest conservation. Published by Elsevier Science Ltd Available online 24 July 2000.
- Kellert, S.R.; (1985). Social and perceptual factors in endangered species management. *J Wildl Manag*; 49: 528-36.
- Kideghesho, J.R.; Røskaft, E.; Kaltenborn, B.P.; (2007). Factors influencing conservation attitudes of local people in Western Serengeti, Tanzania. *Biodiversity and Conservation*; 16: 2213-2230.
- Li, L.; Wang, J.; Shi, J.; Wang, Y.; Liu, W.; Xu, X.; (2010). Factors influencing local people's attitudes towards wild boar in Taohongling National Nature Reserve of Jiangxi Province, China. *Procedia Environmental Sciences*; 2(2010): 1846-1856.
- Mansoori, J.; (2001). A field guide to the birds of Iran. Zehn-aviz Publishing, Tehran, 489 pp. (In Persian).
- Morzillo, A.T.; Mertig, A.G.; Hollister, J.W.; Garner, N.; Liu, J.; (2010). Socioeconomic factors affecting local support for black bear recovery strategies. *Environmental Management*; 45: 1299-1311.
- Naughton-Treves, L.; Treves, A.; (2005). Socio-ecological factors shaping local support for wildlife: Crop-raiding by elephants and other wildlife in Africa. In *People and wildlife: Conflict or co-existence?* Ed. R. Woodroffe, S. Thirgood, and A. Rabinowitz, 252-277. New York: Cambridge University Press.
- Naughton-Treves, L.; Treves, A.; (2005). Socio-ecological factors shaping local support for wildlife: Crop-raiding by elephants and other wildlife in Africa. In *People and wildlife: Conflict or co-existence?* Ed. R. Woodroffe, S. Thirgood, and A. Rabinowitz, 252-277. New York: Cambridge University Press.
- Newmark, W.D.; Leonard, N.L.; Sariko, H.I.; Gamassa Deo-gratias, M.; (1993). Conservation attitudes of local people living adjacent to five protected areas in Tanzania: *Biol. Conserv*; 63: 177-183.
- Romanach, S.S.; Lindsey, P.A.; Woodroffe, R.; (2007). Determinants of attitudes towards predators in central Kenya and suggestions for increasing tolerance in livestock dominated landscapes. *Oryx*; 41: 185-195.
- Sawchuk, J. H.; Beaudreau, A. H.; Tonnes, D.; Fluharty, D.; (2015). Using Stakeholder engage menttoin form endangered species management and improve conservation. *Marine Policy*; 54: 89- 107.
- Sitati, N.W.; Walpole, M.J.; Smith, R.J.; Leader Williams, N.; (2003). Predicting spatial aspects of human-elephant conflict. *Journal of Applied Ecology*; 40: 667-677.
- Stankey, G.G.; Shindler, B.; (2006). Formation of social acceptability judgments and their implications for management of rare and little-known species. *Conservation Biology*; 20: 28-37.